

ΒΑΛΕΡΙΟ ΜΑΣΙΜΟ

ΜΑΝΦΡΕΝΤΙ

Το όνομά μου είναι
Κανένας

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ

• ΒΙΒΛΙΟ 2 •

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: IL MIO NOME È NESSUNO – IL RITORNO
Από τις Εκδόσεις Mondadori, Μιλάνο 2013
ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Το όνομά μου είναι Κανέννας (ΒΙΒΛΙΟ 2) – Ο γυρισμός**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Valerio Massimo Manfredi
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Άμψυ Ραϊζου
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Γιώργος Κασσιπίδης
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Diana Manfredi
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

© Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., Milano, 2013
This edition published by arrangement with Grandi & Associati.
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2014

Πρώτη έκδοση: Σεπτέμβριος 2014, 3.000 αντίτυπα

ISBN 978-618-01-0748-7

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδειάς του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
Έδρα: Τατοίου 121
144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Μαυρομυχάλη 1
106 79 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

PSYCHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
Head office: 121, Tatoiu Str.
144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 1, Mavromichali Str.
106 79 Athens, Greece
Tel.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

ΒΑΛΕΡΙΟ ΜΑΣΙΜΟ
ΜΑΝΦΡΕΝΤΙ

**Το όνομά μου είναι
Κανέννας**

Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ

• ΒΙΒΛΙΟ 2 •

*Μετάφραση:
Άμπυ Ραΐκου*

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ
ΤΟΥ ΒΑΛΕΡΙΟ ΜΑΣΙΜΟ ΜΑΝΦΡΕΝΤΙ

Οι Έλληνες της Δύσης, Λιβάνης, 1997
Μέγας Αλέξανδρος, Ο γιος του ονείρου, Λιβάνης, 1999
Μέγας Αλέξανδρος, Η άμμος του Άμμωνα, Λιβάνης, 1999
Μέγας Αλέξανδρος, Τα πέρατα του κόσμου, Λιβάνης, 2000
Ακρόπολη, Λιβάνης, 2000
Η επιστροφή από την Τροία, Λιβάνης, 2001
Η ασπίδα της Σπάρτης, Λιβάνης, 2002
Η τελευταία λεγεώνα, Λιβάνης, 2002
Παλλάδιο, Λιβάνης, 2002

Από τις Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ κυκλοφορούν:

Ο Πύργος της Μοναξιάς, 1998, μτφρ. Λένα Ταχμαζίδου
Ο Φαραώ της Άμμων, 2000, μτφρ. Άμπυ Ραΐκου
Χίμαιρα, 2002, μτφρ. Άμπυ Ραΐκου
Ο Χρησμός, 2004, μτφρ. Άμπυ Ραΐκου
Ο τύραννος των Συρακουσών, 2004, μτφρ. Άμπυ Ραΐκου
Η Αυτοκρατορία των Δράκων, 2005, μτφρ. Άμπυ Ραΐκου
Οι εκατό ιππότες, 2006, μτφρ. Άμπυ Ραΐκου
Ζευς, 2007, μτφρ. Άμπυ Ραΐκου
Ο Χαμένος Στρατός, 2008, μτφρ. Άμπυ Ραΐκου
Οι τελευταίες ημέρες του Καίσαρα, 2009, μτφρ. Άμπυ Ραΐκου
Μέγας Αλέξανδρος – Το μυστικό του τάφου του, 2010,
μτφρ. Άμπυ Ραΐκου
Η αρένα των αιώνων, 2011, μτφρ. Άμπυ Ραΐκου
Ξενοδοχείο Μπρούνι, 2012, μτφρ. Άμπυ Ραΐκου
Το όνομά μου είναι Κανένas – Ο όρκος (Βιβλίο 1), 2012,
μτφρ. Άμπυ Ραΐκου

Για την Κριστίν
*άμωμήτω αλόχω**.

* Την άμεμπτη σύζυγο. (Σ.τ.Ε.)

Τους Λαιστρυγόνας και τους κύκλωπας,
τον άγριο Ποσειδώνα δεν θα συναντήσεις,
αν δεν τους κουβανείς μες στην ψυχή σου,
αν η ψυχή σου δεν τους στήνει εμπρός σου.

Κ. Καβάφης, *Ιθάκη*

Μια τεράστια φωτιά έκαιγε ακόμα την Τροία, βέλη φωτιάς έπεφταν με εκκωφαντικό θόρυβο σαν βροχή από τον ουρανό, σκιές νεκρών πολεμιστών ούρλιαζαν ακόμα σπαρακτικά ανάμεσα στους καπνούς και στις φλόγες, ανήσυχα φαντάσματα και δίχως γαλήνη μπροστά στις πύλες του Άδη. Και θα συνέχιζε να καίγεται για μέρες και νύχτες, μέχρι να γίνει στάχτη. Η λάμψη από τις φλόγες μου έδειχνε τον δρόμο.

Παλεύοντας με τα ορμητικά κύματα που έσκαγαν στην ακροθαλασσιά, δυο άνδρες από κάθε πλοίο μου έφτασαν στην ακτή και τα έδεσαν σε γερούς πασσάλους από ξύλο βελανιδιάς, που τους έμπηξαν στην άμμο. Τους είπα να με περιμένουν και να μην απομακρυνθούν για κανένα λόγο και πήρα τον δρόμο για την πόλη. *Αναρωτιέμαι ακόμα γιατί δεν έμεινα να περάσω τη νύχτα με τους άνδρες μου, γιατί επέστρεψα στο μέρος της ενέδρας και της σφαγής, κι απάντηση δε βρίσκω.*

Από ψηλά είδα τα πλοία του Αγαμέμνονα και των άλλων βασιλιάδων που ήταν ακόμα αγκυροβολημένα με την πλώρη προς την ανοιχτή θάλασσα. Ετοιμάζονταν κι αυτοί για την αναχώρηση. Ίσως είχαν πειστεί πως δεν υπήρχαν θυσίες και εκατόμβες ικανές να επανορθώσουν τις φρικαλεότητες που είχαν διαπραχθεί, να εξαγοράσουν το αίμα τόσων αθώων θυμάτων. Ξαναβρήκα τον δρόμο, πέρασα ανάμεσα από τις καμένες παραστάδες των Σκαιών Πυλών και πήρα να ανηφορίζω προς την ακρόπολη, προλαβαίνοντας μόλις να παρα-

κολουθήσω ένα γεγονός που με αναστάτωσε. Το άλογο που είχα ζητήσει να φτιάξουν κατέρρεε εκείνη τη στιγμή, καθώς το καταβρόχθιζαν οι φλόγες. Μόνο τότε το έφτασε η φωτιά, έτσι όπως έστεκε απομονωμένο. Κι όπως ήταν ψηλό, δεσπόζοντας στην πόλη και στο ανάκτορο, σωριάστηκε στο έδαφος μέσα σ' ένα στρόβιλο από σπίθες και άσπρο καπνό. Το κεφάλι ήταν το τελευταίο που διαλύθηκε μέσα στις φλόγες.

Ακουγα, ή νόμιζα πως ακούω, την ηχώ από τις κραυγές εκείνων που είχαν εδώ και αρκετό καιρό καιί και χαθεί, το πηγμένο αίμα φαινόταν ακόμα στις σχισμές του λιθόστρωτου. Συνέχισα να ανηφορίζω, μέχρι που έφτασα στην τεράστια αυλή με το περιστύλιο, όπου υψωνόταν το ιερό της θεάς μου. Η στέγη είχε καταρρεύσει, οι μαυρισμένες κολόνες απόμεναν φρουροί της σιωπής.

Μήκα.

Το ιερό ήταν άδειο, το βάθρο του αγάλματος κενό. Το κραταιό, γεμάτο αστέρια είδωλο της Παλλάδας Αθηνάς είχε χαθεί. Ποιος το είχε πάρει; Ποιος είχε τολμήσει; Μήπως ο δικός μου; Μήπως εγώ ο ίδιος, και το μυαλό μου είχε ξεχάσει στη συνέχεια τα πάντα; Γι' αυτό βρισκόμουν μέσα στα τείχη της ιερής Τροίας; Ερωτήσεις χωρίς νόημα και δίχως απάντηση, όμως παρ' όλα αυτά συνέχιζα να στριφογυρίζω σαν φάντασμα ανάμεσα στα ερείπια που τα είχε καταβροχθίσει η φωτιά. Η βροχή τοισιόριζε πέφτοντας πάνω στις φλόγες, που συνέχιζαν να καίνε με καταραμένη ενεργητικότητα. Στο τέλος, εξαντλημένος, κατηφόρισα προς το πεδίο της μάχης. Υπήρχε ένα περίεργο φως στην ατμόσφαιρα, εξωπραγματικό, ένας φωτοβόλος ατμός που μεταμόρφωνε κάθε σχήμα, κάθε μορφή, κάνοντάς τα όλα αγνώριστα. Βρέθηκα ξαφνικά και χωρίς να το καταλάβω κοντά στην αγριοσυκιά. Ο γκριζος κορμός, τα πράσινα φύλλα, ο χιλιοτρυπημένος φλοιός. Ακούμπησα πάνω της κι ένωσα στην πλάτη μου τις ουλές του αθάνατου δέντρου, του μοναδικού πλάσματος που είχε απομείνει ζωντανό στο

πεδίο της μάχης. Έπειτα από λίγο, έτσι όπως ήμουν εξαντλημένος, με πήρε ο ύπνος, καθισμένος στο χώμα.

Το φεγγάρι με ξύπνησε και με έκανε να γυρίσω στο ακρωτήριο Ροίτειο, φωτίζοντας τον δρόμο μου, μέχρις ότου διέκρινα τα ιστία και τα πλευρά των πλοίων μου. Το ξημέρωμα, ένας δυνατός άνεμος από την ενδοχώρα σκόρπισε τα σύννεφα, έδωξε προς τη θάλασσα τον καπνό και άφησε τον ουρανό πάνω μας καθάριο και φωτεινό. Τότε, λύσαμε τους κάβους, σπρώξαμε τα πλοία στη θάλασσα και σηκώσαμε τα πανιά. Ο άνεμος μας έσπρωξε προς τις ακτές της Θράκης.

Τα ήξερα αυτά τα μέρη: είχα πάει κάμποσες φορές για να προμηθευτώ το κρασί που θα χάριζε ευθυμία στα συμπόσια των βασιλιάδων και των πριγκίπων, που θα μας παρηγορούσε από τα τόσα δεινά. Ένα κρασί πολύ δυνατό, γλυκό, που το αραιώναμε με νερό, για να το κάνουμε να κρατήσει περισσότερο. Βέβαια, δεν ήταν αποστολή αντάξια ενός βασιλιά, θα αρκούσε ο οποιοσδήποτε έμπορος από κείνους που έστηναν τις σκηνές τους έξω από το στρατόπεδό μας, όμως εμένα μου άρεσε, μου φαινόταν σαν μια επιστροφή στην κανονική ζωή. Περιπατούσα στους κάμπους, παρακολουθούσα πώς γέμιζαν τους αμφορείς με κρασί, το δοκίμαζα, παζάρευα την τιμή. Μερικές φορές με καλούσαν για φαγητό, κι έτσι καθόμουν κι έτρωγα μαζί με τους αμπελουργούς. Κατά κάποιο τρόπο αισθανόμουν σαν να βρισκόμουν και πάλι στο σπίτι μου.

Επιτέλους, ήμασταν στη θάλασσα και δεν επρόκειτο να γυρίσουμε ποτέ ξανά πίσω. Έτσι όπως ένιωθα... τα δάκρυα κυλούσαν από τα μάτια μου. Κοίταξα πίσω και θυμόμουν τους συντρόφους, τους σκοτωμένους φίλους, όλους εκείνους που δε θα γύριζαν στην πατρίδα. Κοίταξα όμως και μπροστά, μετρούσα τις μέρες που μας χώριζαν από το νησί μας και δε μου φαινόταν αλήθεια. Ξανάρχιζα να σκέφτομαι όπως οι άνθρωποι που μένουν στα σπίτια τους, καλλιεργούν τα χωράφια τους, φροντίζουν τα κοπάδια τους. Φανταζόμουν όλα τα

ευχάριστα που θα συνέβαιναν: θα αγκάλιαζα και πάλι τους γονείς μου, τον γιο μου που δε με είχε γνωρίσει, την Πηνελόπη που τόσο είχα λαχταρήσει τις ατέλειωτες νύχτας της αγρύπνιας, θα ξάπλωνα δίπλα της στο κρεβάτι που εγώ είχα φτιάξει, κι αφού κάναμε έρωτα, θα κοίταζα τα δοκάρια της οροφής πάνω από το κεφάλι μου, ρουφώντας το άρωμα του κορμού της ελιάς, το άρωμα της γυναίκας μου. Θα διηγούμσταν ο ένας στον άλλο ένα σωρό πράγματα, πριν μας πάρει ο ύπνος κάτω από τις κουβέρτες που είχε κεντήσει η μητέρα μου. Κι ο Άργος; Να ήταν άραγε ακόμα ζωντανός;

Σκεπτόμουν όμως και τα δυσάρεστα: θα συναντούσα τις οικογένειες των σκοτωμένων συντρόφων, θα ήμουν παρών στο απαρηγόρητο κλάμα τους, θα πρόσφερα το μερίδιο των λαφύρων που τους αναλογούσε σε αντάλλαγμα για το νεκρό παιδί τους. Στο μεταξύ, η είδηση για το κατόρθωμά μας θα είχε διαδοθεί από στόμα σε στόμα, από χωριό σε χωριό, από νησί σε νησί, κι εγώ θα γύριζα νικητής, πορθητής της πόλης, αυτός που το μυαλό του επινοεί ασύλληπτα τεχνάσματα. Θα κρεμούσα στους τοίχους του ανακτόρου τα τρόπαια της νίκης μου: σκαλιστές ασπίδες, μπρούντζινες πανοπλίες, τελαμώνες πλεγμένους με ασημένιο νήμα, με χρυσές και κεχριμπαρένιες αγκράφες που θα εντυπωσίαζαν τον πατέρα μου και όλους τους επισκέπτες που θα φιλοξενούσαμε στο παλάτι. Στη συνέχεια όμως σταματούσα να φαντάζομαι όσα θα συνέβαιναν σε λίγες μέρες. Τόσα χρόνια σφαγών και πένθους με είχαν διδάξει ότι δεν μπορεί κανείς να κάνει σχέδια, ότι το μέλλον είναι ανεξιχνίαστο, ότι οι θεοί είναι συχνά ζηλόφθονοι με την ευτυχία μας και χαίρονται να μας βλέπουν να υποφέρουμε. Μόνο η θεά μου με αγαπούσε, γι' αυτό ήμουν σίγουρος, αλλά ούτε καν εκείνη δεν μπορούσε να δαμάσει τη μοίρα.

Ξαφνικά, ξανάρχισα να σκέφτομαι σαν πολεμιστής και λαφυραγωγός. Ήταν λες και είχα αρπάξει κάποιο μικρό-βιο: δεν υπήρχε τίποτα περισσότερο απ' ό,τι είχα κάνει εδώ

και δέκα χρόνια. Σκέφτηκα πως, κατά βάθος, τα λάφυρά μου δεν έφταναν στο ύψος της δόξας μου. Ο κόσμος θα περιέμενε περισσότερα.

Από τη θάλασσα διακρινόταν μια πόλη πάνω σ' ένα λόφο και πιθανότατα οι κάτοικοί της έβλεπαν εμάς. Την προστάτευε ένα οχύρωμα από πασσάλους και είχε πέτρινες πύλες.

«Ας την κατακτήσουμε!» έλεγαν οι άνδρες μου. Κι αυτοί σαν εμένα. Ήξεραν πως πήγαιναν κατά πάνω στον κίνδυνο, αλλά δεν τους ένοιαζε. Ίσως ένιωθαν ήδη την έλλειψη της θηριωδίας, της φρίκης, της ανελέητης βίας. Εξάλλου, αυτή ήταν η γη των Κικόνων, Θρακών, συμμάχων του Πριάμου. Ήταν σωστό να τους επιτεθούμε. Έδωσα διαταγή στους άνδρες μου να οπλιστούν και αποβιβαστήκαμε. Οι άνδρες της Ισμαρού πρέπει να βρίσκονταν μακριά, στα χωράφια και στα βοσκοτόπια με τα κοπάδια τους: πολεμιστές δε βγήκαν απ' τις πύλες. Μόνο λίγοι περισσότεροι από εκατό άνδρες μάς αντιμετώπισαν, μόλις παραβιάσαμε την κεντρική πύλη με το άμπουρο ενός πλοίου μας. Σαρώσαμε τους λίγους υπερασπιστές και ξεχυθήκαμε στο εσωτερικό της πόλης.

Μέσα σε λίγη ώρα η Ίσμαρος λεηλατήθηκε, πιάσαμε τις πιο ωραίες γυναίκες και τις σύραμε μακριά. Μπήκα σ' ένα από τα πλουσιότερα σπίτια και βρέθηκα μπροστά σε έναν τρομοκρατημένο άνδρα, που γονάτισε μπροστά μου ικετεύοντάς με για τη ζωή του. Φορούσε τις χαρακτηριστικές ταινίες ιερέα και τον άφησα να ζήσει. Σε αντάλλαγμα, μου χάρισε ένα μεγάλο ασκί με κρασί, το καλύτερο που είχε, εκείνο που τόσες φορές είχα φέρει στο στρατόπεδο για τα βασιλικά συμπόσια.

Φορτώσαμε τα λάφυρα και έδωσα αμέσως διαταγή στους άνδρες να σαλπάρουμε, όμως πολλοί είχαν ήδη μαζευτεί στην ακροθαλασσιά και είχαν αρχίσει να πίνουν, άλλοι είχαν σφάξει και κομματιάσει μερικά αρνιά και είχαν ανάψει φωτιά. Ήταν ξαναμμένοι από το πολύ δυνατό κρασί και τις γυναίκες που βρίσκονταν στο έλεός τους. Δε με άκουγαν, δεν ήταν

πια υπάκουοι και πειθαρχημένοι πολεμιστές. Αυτό αναγκάστηκα να το δεχτώ με πίκρα και σκέφτηκα πως σύντομα θα δέχονταν την τιμωρία τους. Ήμουν ο μόνος που ανέβηκα στο πλοίο. Έφαγα μια κούπα κριθάρι φρυγανισμένο στο πύραυνο της πλώρης και ήπια νερό.

Με πλησίασε ο Ευρύλοχος: «Οδυσσέα, οι άνδρες επί δέκα χρόνια υπέφεραν και πάντα σε υπάκουαν πολεμώντας με ανδρεία, έχασαν πάνω από διακόσιους συντρόφους. Μην τους περιφρονείς, επειδή θέλησαν να ξεδώσουν λίγο. Δε νομίζεις πως το αξίζουν;»

«Κανείς δεν αξίζει να απολαύσει αυτό που δεν του επιτρέπεται. Φέρονται σαν ανόητοι και θα τους κοστίσει τη ζωή. Αξίζει τον κόπο; Άκου, ακούς τίποτα; Κι εκείνες τις φωτιές εκεί πάνω στους λόφους τις βλέπεις;»

Ο Ευρύλοχος τέντωσε τ' αυτί του, έφαξε με το βλέμμα το σκοτάδι: μια βουή από μακρινά τύμπανα και φωτιές στα υψώματα. Η είδηση για την πτώση της Ισμαρού έτρεχε από λόφο σε λόφο, από χωριό σε χωριό και σύντομα θα δεχόμασταν επίθεση, όμως σύντομα οι υπέροχοι πολεμιστές και ατρόμητοι ναυτικοί μου θα μεταμορφώνονταν σ' ένα τσούρμο μεθυσμένων, ανίκανων να σταθούν στα πόδια τους. Έπεσε η ομίχλη κι εγώ έμεινα ξάγρυπνος όλη τη νύχτα, μοναδικός φρουρός.

Η κρύα και γκριζα αυγή με έβγαλε από ένα σύντομο, ανήσυχο ύπνο, κι αυτό που είδα επιβεβαίωσε δυστυχώς τους φόβους μου: χιλιάδες Κίκονες πολεμιστές κατηφόριζαν από τους λόφους και κατευθύνονταν προς το μέρος μας. Ξύπνησα με κλοτσιές τους άνδρες μου, φωνάζοντας το σύνθημα του συναγερμού κι εκείνοι κατάλαβαν αμέσως τι συνέβαινε. Σηκώθηκαν, φόρεσαν τις πανοπλίες τους, αλλά δεν προλάβαιναν να φάνε. Τους παρέταξα μπροστά στα πλοία όπως είχα κάνει τόσες φορές στην Τροία, σε σφιχτές σειρές. Όταν βρέθηκαν σε απόσταση διακοσίων βημάτων, οι εχθροί όρμησαν τρέχοντας εναντίον μας κι έπεσαν στον σχηματισμό μας σαν

κύματα πάνω στα βράχια. Σχεδόν δεν μπορούσα να πιστέψω στα μάτια μου, οι άνδρες μου κράτησαν τις θέσεις τους, ασπίδα πάνω σε ασπίδα, ώμο με ώμο, ενώ εγώ κάμποσες φορές από το κέντρο έδωσα διαταγή για αντεπίθεση, ελπίζοντας πως θα τρομάζαμε τους επιδρομείς και θα τους τρέπαμε σε φυγή, μάταια όμως. Όσο βαστούσαν οι δυνάμεις μας, κρατήσαμε τις θέσεις μας, αλλά κατά το απόγευμα, εξαντλημένοι και νηστικοί καθώς ήμασταν, αρχίσαμε να υποχωρούμε. Πίσω μας είχαμε τα πλοία και τη θάλασσα· πώς θα καταφέραμε να σωθούμε;

Οι δικοί μου ήταν ήδη χωρισμένοι σε ομάδες κατά πληρώματα και έδωσα διαταγή μία ομάδα τη φορά να σπρώξει στη θάλασσα το πλοίο της, να ανέβει και να πιάσει αμέσως τα κουπιά, ενώ όλοι οι άλλοι θα τους προστάτευαν. Μόλις θα βρίσκονταν στα πλοία, τα πληρώματα θα προστάτευαν με τη σειρά τους τους συντρόφους στη στεριά με συνεχείς ρίψεις βελών, ώστε να τους επιτρέψουν να επιβιβαστούν κι εκείνοι με τη σειρά τους. Το σχέδιό μου πήγε καλά και η διπλή μάχη συνεχίστηκε μέχρι που και το τελευταίο πλοίο βγήκε στα ανοιχτά. Χάσαμε όμως πάνω από σαράντα δικούς μας. Ο ήλιος είχε δύσει. Ο Ευρύλοχος με πλησίασε και μου ζήτησε να αποδώσουμε στους νεκρούς, τους οποίους είχαμε αφήσει άταφους, τον τελευταίο χαιρετισμό, φωνάζοντας δέκα φορές το όνομα καθενός. Απάντησα: «Είναι πολλές, τρεις φορές ακούν. Στο κάτω κάτω, δεν αξίζουν τέτοια τιμή, πέθαναν σαν ανόητοι». Ήταν ο τρόπος μου για να μην κλάψω.

Ο καιρός προμήνυε καταιγίδα και είχε αρχίσει να σκοτεινιάζει. Οδήγησα τον στόλο μου πλέοντας δίπλα στην ακτή, για να παραμείνουμε προστατευμένοι από τον βοριά που όλο και δυνάμωνε, κι όταν πείστηκα πως είχαμε απομακρυνθεί αρκετά από τη γη των Κικόνων, έδωσα διαταγή στους άνδρες να μα-

ζέψουν τα πανιά και να πλησιάσουμε στη στεριά με τα κουπιά, με τις άγκυρες φουνταρισμένες από την πλώρη προς τη θάλασσα και τους κάβους δεμένους στη στεριά από την πρύμνη. Τους επέτρεψα να ανάψουν φωτιά στην ακροθαλασσιά και να φάνε το μοναδικό γεύμα της ημέρας, έβαλα όμως παντού σκοπούς και όρισα τις νυχτερινές βάρδιες. Φάγαμε σχεδόν χωρίς να μιλάμε, γιατί η απώλεια τόσων συντρόφων μάς βάραινε όλους. Μερικοί είχαν δάκρυα στα μάτια.

Στο τέλος του δείπνου αποφάσισα τι ρότα θα ακολουθούσαμε: θα πλέαμε νότια, περνώντας ανάμεσα από τη Λήμνο και τη Σκύρο και μετά ανάμεσα στην Εύβοια και στην Άνδρο, μέχρι να φτάσουμε στο ακρωτήριο Μαλέας.

«Θα ταξιδεύουμε και τη νύχτα», είπα. «Δε θέλω να επαληφθεί ό,τι συνέβη σήμερα. Κάθε τιμονιέρης θα φροντίζει να είναι διαρκώς αναμμένο το πύραυνο της πρύμνης. Θέλω να μπορώ να μετρώ τα πλοία μου ανά πάσα στιγμή μέσα στη νύχτα». Κατόπιν, ανεβήκαμε όλοι στα πλοία για να κοιμηθούμε, αφήνοντας στη στεριά μόνο τους σκοπούς. Ήταν ένας ύπνος αρκετά γαλήνιος και κατά τα μισά της νύχτας ακόμα και ο άνεμος φάνηκε να πέφτει, όμως η θάλασσα παρέμενε ταραγμένη.

Σκεφτόμουν. Δεν τολμούσα να ελπίσω.

Η θεά μου θα με βοηθούσε; Ή ήμουν έρμαιο του Ποσειδώνα; Δική του ήταν κάθε σταγόνα νερού, κάθε πλάσμα και κάθε φύκι, κάθε όρμος και κάθε άβυσσος. Τον παρακάλεσα από τα βάθη της καρδιάς μου να σταθεί σπλαχνικός και να μας επιτρέψει να ξαναδούμε την πατρίδα και τις οικογένειές μας ύστερα από τόσα χρόνια. Την αυγή λύσαμε τους κάβους και σηκώσαμε τις άγκυρες. Φωνάξαμε στον άνεμο τα ονόματα των νεκρών συντρόφων μας, τρεις φορές το καθένα, κι όταν ο τελευταίος αντίλαλος χάθηκε μακριά, δεν κατάφερα πια να κρατηθώ: ενώ τα πλοία απομακρύνονταν από την ακτή, ανέβηκα στο ψηλότερο σημείο της πρύμνης και φωνάζοντας,

για να σκεπάσω το σφύριγμα του ανέμου, έβγαλα την τριπλή κραυγή των βασιλιάδων της Ιθάκης: «Εμπρός για την Ιθάκη, άνδρες! Εμπρός για την πατρίδα!»

Απάντησαν όλοι με την ίδια κραυγή, χτυπώντας τα κουπιά στο κατάστρωμα. Είχε αρχίσει το πραγματικό ταξίδι της επιστροφής. Αν οι θεοί και ο άνεμος μας βοηθούσαν, ύστερα από πέντε μέρες θα ρίχναμε άγκυρα στο μεγάλο λιμάνι.

Όταν ξημέρωσε πια για τα καλά, διακρίναμε αριστερά μας τα υψώματα της Λήμνου, που μερικές φορές, όταν η ατμόσφαιρα ήταν ιδιαίτερα καθαρή, μπορούσαμε να τα δούμε από τις κορυφές του όρους Ίδη, όταν πηγαίναμε με τους ξυλοκόπους να κόψουμε ξύλα. Στον ουρανό τα σύννεφα έτρεχαν, όμως δεν πύκνωναν, και οι πιο έμπειροι από τους ναυτικούς μου πίστευαν πως ήταν καλό σημάδι και ότι ο καιρός θα συνέχιζε να είναι καλός.

Το να ταξιδεύουμε νύχτα στα ανοιχτά ήταν μια ριψοκίνδυνη επιλογή, αλλά η λαχτάρα της επιστροφής ήταν τόσο δυνατή σε όλους μας, ώστε κανένας δεν έφερε αντίρρηση. Και τα έξι πλοία μου με ακολουθούσαν σε λοξή γραμμή, ώστε το καθένα να είναι ορατό από τα άλλα ανά πάσα στιγμή. Κατά το μεσημέρι της επόμενης μέρας εμφανίστηκε μπροστά μας, στο βάθος, η Σκύρος, το νησί του Πύρρου. Την αφήσαμε δεξιά, δεν επιχειρήσαμε να αποβιβαστούμε· το μέρος αυτό μου ξυπνούσε σκοτεινές αναμνήσεις. Αναρωτιόμουν πού να βρισκόταν άραγε εκείνη τη στιγμή ο άγριος πολεμιστής, ο αιμοχαρής μαχητής, που δε χαριζόταν ούτε σε γέρους ούτε σε μικρά παιδιά, και πώς να τον είχε άραγε υποδεχτεί ο Πελίας στη Φθία των Μυρμιδόνων, όταν θα έφτανε, με την τόσο τρομερή φήμη του να έχει προηγηθεί. Γύρισα το κεφάλι προς τα πίσω κι έμεινα για ώρα να κοιτάζω το νησί καθώς χανόταν αργά μέσα στα κύματα, μέχρι που η θάλασσα έγινε πορφυρένια και η ατμόσφαιρα υγρή και κρύα.

Το φεγγάρι πρόβαλε επιτέλους ανάμεσα στα σύννεφα,

λευκό, και χάραξε πάνω στην υγρή απεραντοσύνη μια μακριά ασημένια γραμμή. Σκεφτόμουν τους άλλους στόλους που είχαν προηγηθεί. Εκατοντάδες πλοία του Μενέλαου Ατρείδη, του Νέστορα του Γεργήνιου Ιππέα, του Διομήδη, αφέντη του Άργους. Πού να βρισκόταν άραγε εκείνη τη στιγμή η Ελένη; Τι να σκεφτόταν; Ποιον να σκεφτόταν;

Πίσω μου ο Σίνωνας κοιμόταν μέσα σε μια κουλούρα καραβόσκoiνο, λες κι ένα φίδι είχε τυλιχτεί γύρω του. Χωρίς αυτόν η παγίδα μου δε θα είχε πετύχει, χωρίς τον μικροκαμωμένο, επιτήδειο υποκριτή, ψεύτικο θύμα, ψεύτικο φυγάδα.

Με πήρε ο ύπνος την ώρα που ο Ωρίωνας άγγιζε σχεδόν την επιφάνεια των κυμάτων και ο Ευρύλοχος ήρθε να με αντικαταστήσει στο πηδάλιο. Μακριά, προς τη μεριά της Ασίας, ο ουρανός είχε αρχίσει να ανοίγει. Κοιμήθηκα στη σκιά του πανιού, μέχρι που ο ήλιος ανέβηκε ψηλά στον ουρανό. Σκεφτόμουν τους σκοτωμένους και δεν μπορούσα να καταλάβω πώς ήταν δυνατόν να βάζεις σε κίνδυνο τη ζωή σου για μερικά λάφυρα, σίγουρα όχι πλούσια, και για μερικούς ασκούς κρασί. Δεν ήταν παρά ένας μικρός πόλεμος εναντίον μιας μικρής Τροίας βοσκών και κυνηγών, όμως θα μπορούσε να είχε αποβεί μοιραίος σ' εμάς που είχαμε αντιμετωπίσει, σιδερόφραχτοι, εκατό μάχες ενάντια στους πιο ισχυρούς πολεμιστές ολόκληρης της Ασίας. Θα ήθελα να είμαι πιο ήρεμος και να διώξω από το μυαλό μου τις δυσάρεστες σκέψεις, αλλά με εμπόδιζαν η ανάμνηση των συντρόφων που χάθηκαν και που τους εγκαταλείψαμε άταφους, ο υπερβολικά δυνατός άνεμος τον οποίο δεν μπορούσα να ελέγξω ούτε να δαμάσω και το γεγονός ότι πλησιάζαμε σε ένα σημείο, το τελευταίο εμπόδιο ανάμεσα σ' εμένα και στο νησί μου, στη γυναίκα και στον γιο μου, στους γονείς μου.

Δεξιά μας ανοιγόταν ένας όρμος κι αποφάσισα να βγούμε στη στεριά, πριν αντιμετωπίσουμε το στενό ανάμεσα στην Εύβοια και στην Άνδρο. Οι άνδρες είχαν παλέψει με τον άνε-

μο και τα κύματα όλη τη μέρα και όλη τη νύχτα. Έπρεπε να τους ξεκουράσω. Αγκυροβόλησα πρώτος και το ένα μετά το άλλο τα υπόλοιπα πλοία μου με ακολούθησαν.

Έπειτα από δέκα χρόνια πατούσαμε στη γη των Αχαιών.

Στο μεταξύ, οι άνδρες είχαν πιάσει μερικά ψάρια, μάζεψαν ξερά ξύλα που είχε βγάλει στην ακτή το κύμα, άναψαν φωτιά και τα έψησαν στη θράκα. Η μυρωδιά ήταν πολύ δελεαστική και κάθισα στη στεγνή άμμο με τους συντρόφους μου, συμμετέχοντας στο πρόχειρο συμπόσιο. Όποιος είχε κρασί, το έβαλε στη μέση και οι καρδιές όλων ευφράνθηκαν.

Ποτέ άλλοτε φαγητό δε μου είχε φανεί τόσο νόστιμο και σκεφτόμουν την εποχή που βρισκόμασταν κάτω από τα τείχη της Τροίας και οι άλλοι βασιλιάδες κοροΐδευαν εμάς τους νησιώτες, αποκαλώντας μας ψαροφάγους. Δεν είχαν περάσει παρά λίγες μόνο μέρες, όμως εμένα μου φαίνονταν μήνες, και η ανάμνηση της άγριας μάχης γύρω από την αγριοσυκιά ξεθώριαζε σαν κακό όνειρο πριν από το χάραμα. Στο μεταξύ, η μέρα έσβηνε αργά, αλλά ο άνεμος συνέχιζε να φυσά και τα κύματα άφριζαν κάτωσπρα.

Όταν η πείνα μας καταλάγιασε κάπως, κάποιος άρχισε να τραγουδάει. Ήταν η ώρα των αναμνήσεων, εικόνες μακρινές και ξεχασμένες εδώ και χρόνια επέστρεφαν και έγλειφαν το μυαλό μας σαν τα κύματα που απλώνονταν στην ακροθαλασσιά. Σιγά σιγά ξαναζωντάνευε μέσα μου ένας άνδρας τον οποίο είχα ξεχάσει στα τόσα χρόνια κραυγών και αίματος, ένας άνδρας με τα συναισθήματά του, τα πάθη, τις ελπίδες του. Ήξερα όμως καλά πως το ταξίδι μας δεν είχε ακόμα τελειώσει, ότι στον δρόμο για την πατρίδα είχαμε να περάσουμε από ένα σημείο δύσβατο, γεμάτο δυσκολίες και κινδύνους.

Το ακρωτήριο Μαλέας!

«Και τώρα ας κοιμηθούμε», είπα, «αύριο μας περιμένει μια δύσκολη μέρα».

Ξάπλωσα πίσω από ένα βράχο, σκεπάστηκα με τον μαν-

δύα μου και προσπάθησα να ξεκουραστώ. Στο πλευρό μου, το σπαθί της Τροίας μου θύμιζε πως το παρελθόν δεν πεθαίνει ποτέ και μπορεί ανά πάσα στιγμή να επιστρέψει και να σε πληγώσει. Όλη τη νύχτα ο θόρυβος που έκανε ο άνεμος πάνω στους θάμνους και στα ψηλότερα κλαδιά των δέντρων με κράτησε σε μια κατάσταση μεταξύ ύπνου και ξύπνιου. Κάμποσες φορές γύρισα από το ένα πλευρό στο άλλο, αναζητώντας έστω μια ώρα βαθιού ύπνου. Στο τέλος, πριν το φως της αυγής φωτίσει τη θάλασσα και τη γη, βρήκα λίγη ξεκούραση, χαλάρωσα τα πονεμένα μέλη μου και μάλιστα ονειρεύτηκα. Είδα πως ήμουν μόνος σε μια ερημική παραλία. Το μέρος ήταν βυθισμένο στη σιωπή, δεν ακουγόταν ούτε ο ήχος της θάλασσας ούτε τα θορυβώδη κρωξίματα των γλάρων. Κάποια στιγμή άκουσα ένα γάβγισμα και ύστερα από λίγο είδα ένα σκυλί να τρέχει προς το μέρος μου, να πηδάει πάνω μου γρουλιζοντας χαρούμενα και να μου κάνει χαρές.

«Άργο, Άργο!» φώναξα συγκινημένος. «Εσύ είσαι!» Και βάλθηκα να το χαϊδεύω, ενώ η καρδιά μου μαλάκωνε μπροστά στην αγάπη που μου έδειχνε ο πιστός μου φίλος. Δε με είχε ξεχάσει. Μετά ξύπνησα.

Οι άνδρες είχαν βρει στους θάμνους μερικά βατόμουρα, ώριμα κούμαρα, κουκουνάρια και φιστίκια, κυρίως όμως μία απέραντη ποικιλία από τεράστιους βολβούς ασφοδέλου και τους είχαν ψήσει στα κάρβουνα. Φάγαμε όλοι από αυτούς, γιατί διώχνουν αμέσως την αίσθηση της πείνας.

Ήρθε η ώρα να σαλπάρουμε, ανεβήκαμε στα πλοία και στρίψαμε νότια. Εγώ πρώτος ξανοίχτηκα στο πέλαγος. Οδηγήσα το σκάφος μου στο στενό μεταξύ Εύβοιας και Άνδρου. Η ταχύτητα του ρεύματος και του ανέμου, ήδη αρκετά μεγάλη, στο στενό αυξανόταν ακόμα περισσότερο. Διέταξα τους άνδρες να μαζέψουν το πανί και να πιάσουν τα κουπιά, για να μπορέσω να κουμαντάρω καλύτερα το πλοίο. Ο ήλιος ήταν ήδη ψηλά, όταν βγήκαμε στο ανοιχτό πέλαγος. Μέτρησα τα

πλοία μου, που έπλεαν σε λοξή γραμμή, όπως ο βοσκός μετράει τις δαμάλες του το βράδυ, καθώς τις οδηγεί από τα βοσκοτόπια στο μαντρί. Ήταν όλα, κι αυτός ήταν ήδη ένας λόγος για να αισθάνομαι ανακούφιση. Διέταξα να ξεδιπλώσουν και πάλι το πανί και συνειδητοποίησα πως κάθε ελιγμό που έκανα τον επαναλάμβαναν με τον ίδιο ακριβώς τρόπο και τα υπόλοιπα πλοία. Το σούρουπο είδα στα δεξιά μου το ακρωτήριο Σούνιο, δεν μπορούσα όμως να το πλησιάσω λόγω των βράχων. Ποιος ξέρει αν ο Μενεσθέας είχε ήδη φτάσει στην Αθήνα, ποιος ξέρει αν είχε πάει στο ιερό για να ευχαριστήσει τον Ποσειδώνα με μια θυσία, ποιος ξέρει αν μας παρατηρούσε καθώς πλέαμε στην αφρισμένη θάλασσα...

Προχωρήσαμε κι άλλο νότια, ενώ ο ήλιος άρχισε να δύει στα δεξιά μας, προς τις κορφές των βουνών, κι ενώ ο αέρας δυνάμωνε. Εγώ, ο Ευρύλοχος, ο Περιμήδης και ο Άντιφος ο πηδαλιούχος επισπεύσαμε τους ελιγμούς: προσπαθήσαμε να ελέγξουμε την ταχύτητα των πλοίων μας και την πορεία τους, να υπολογίσουμε τον χρόνο που έμενε μέχρι το επικίνδυνο πέρασμα. Ήταν καλύτερα να ψάξουμε για ένα αραξοβόλι, προτού σκοτεινιάσει, και να ξεκινήσουμε πάλι το επόμενο πρωί ή μήπως να συνεχίζαμε όσο πιο γρήγορα μπορούσαμε, ταξιδεύοντας και τη νύχτα, για να φτάσουμε στον Μαλέα και να τον καβατζάρουμε, αφήνοντας πίσω μας το εμπόδιο μια και καλή; Από τις δύο λύσεις αυτή μου φάνηκε η καλύτερη. Θα ταξιδεύαμε νύχτα με το πύραυνο αναμμένο, κοιτάζοντας τα αστέρια για να μη χάσουμε τον δρόμο μας και προσέχοντας τον άνεμο και την κατεύθυνσή του, με τα πανιά κατεβασμένα μέχρι τη μέση. Οι άλλοι, πίσω μου, θα έπρεπε απλώς να μας ακολουθούν. Εννοείται πως μόλις διακρίναμε το ακρωτήριο, θα κατεβάσαμε τελείως το πανί και θα πλέαμε μόνο με τη βοήθεια των κουπιών, ανεβαίνοντας από την άλλη πλευρά. Έβλεπα στο μυαλό μου τον καλοσχεδιασμένο ελιγμό και μου φαινόταν πως ένιωθα ήδη τον άνεμο να πέφτει, μόλις περνού-

σαμε το ακρωτήριο, τη θερμοκρασία να ανεβαίνει και τα κύματα να γαληνεύουν. Η επόμενη στάση θα ήταν στην Πύλο, στη σιγουριά του προστατευμένου λιμανιού. Ο Νέστορας θα μας υποδεχόταν, θα οργάνωνε ένα μεγαλόπρεπο συμπόσιο... Άρχιζα να σκέφτομαι την Πηνελόπη. Να είχε άραγε κρατήσει την καρδιά της πιστή σ' εμένα; Να με αγαπούσε άραγε ακόμα; Δέκα χρόνια ήταν πολλά.

Όμως ο άνεμος αντί να πέσει, άρχισε να δυναμώνει. Το πανί σκίστηκε και αναγκαστήκαμε να το αντικαταστήσουμε με μεγάλη δυσκολία. Όλη τη νύχτα κανείς μας δεν κοιμήθηκε, μείναμε όρθιοι στις θέσεις μας κοιτάζοντας τον ουρανό και στηρίζοντας ο ένας τον άλλο στις αποφάσεις που έπρεπε να πάρουμε. Κατόπιν, ο ουρανός σκεπάστηκε με σύννεφα ψηλά και λεπτά, τα αστέρια χάθηκαν, κι από εκείνη τη στιγμή μείναμε με το βλέμμα καρφωμένο στη στεριά, προσπαθώντας να διακρίνουμε κάποιο φως, μιαν αγροικία, τη φωτιά ενός βουσκού και να βεβαιωθούμε πως η ακτή ήταν κοντά και πως δεν απομακρυνόμασταν. Όμως δε βλέπαμε τίποτ' άλλο πέρα από το σκοτάδι, δεν ακούγαμε τίποτ' άλλο πέρα από τη φωνή της πάντα ακοίμητης θάλασσας. Κοίταξα ανατολικά, στα αριστερά μας, περιμένοντας με μία αγωνία που όλο και μεγάλωνε το πρώτο αμυδρό φως της αυγής. Το μοναδικό θέαμα που με παρηγορούσε ήταν προς τον βορρά, εκεί όπου τα πύραυρα των πλοίων μου χάραζαν μες στο σκοτάδι μια κόκκινη λοξή γραμμή από φωτιές πάνω στο νερό.

Όταν ο ουρανός καθάρισε, δεν υπήρχε φεγγάρι ούτε άστρα, παρά μόνο ένας ασπριδερός θόλος πάνω από τα κεφάλια μας, ο αέρας ήταν πιο κρύος και πιο δυνατός: βρισκόμασταν στη μέση μιας καταιγίδας. Με πλημμύρισε απελπισία, οι θεοί με έσπρωχναν ακόμα πιο μακριά από τον προορισμό μου. Η γεμάτη θλίψη φωνή του Άντιφου με έβγαλε απότομα από τις σκέψεις μου: «Άναξ», ρώτησε, «πού είμαστε;»

Προς όποια μεριά κι αν κοιτάζαμε, δε διακρινόταν τίπο-

τα. Η άκρη του Μαλέα, αν ακόμα υπήρχε κάπου, πρέπει να ήταν αόρατη, μακρινή, χαμένη, ποιος ξέρει για πόσο καιρό! Είχα τόσο ελπίσει, τόσο πολύ ονειρευτεί το νησί μου, το σπίτι μου, την οικογένειά μου, όλα αυτά τα είχα νιώσει τόσο κοντά, ώστε σχεδόν θα μπορούσα να τα αγγίξω. Μου ήρθε στον νου εκείνη η μέρα που ο πατέρας μου με είχε βγάλει στα ανοιχτά, στο σημείο όπου όλες οι στεριές χάνονταν, εκεί όπου μόνο η απέραντη θάλασσα απλωνόταν προς κάθε κατεύθυνση στο άπειρο, εκεί όπου ο ήλιος μάς σφυροκοπούσε με τις ακτίδες του, καλώντας φαντάσματα από φως που χόρευαν πάνω στο ακίνητο νερό.

Η θάλασσα γύρω μας ήταν άδεια.

Τι να σκέφτονταν άραγε οι άνδρες στα άλλα πλοία; Πως είχα κάνει λάθος; Πως ο βασιλιάς της Ιθάκης δεν ήξερε να τους οδηγήσει στα σπίτια τους; Η καρδιά μου φλεγόταν στο στήθος μου σαν δαυλί. Θα τους μιλούσα όταν θα έφτανε η κατάλληλη στιγμή, μόλις πιάναμε στεριά. Η θέση του ήλιου με έκανε γρήγορα να καταλάβω πως κατευθυνόμασταν με ταχύτητα νότια. Ο άνεμος φυσούσε με μανία φουσκώνοντας τα πανιά, σκίζοντάς τα μερικές φορές και αναγκάζοντάς μας να τα αλλάξουμε. Μαύρα σύννεφα κάλπαζαν στον ουρανό και δυνατές ριπές βροχής μάς ματίγωναν. Αδύνατον να αλλάξουμε ρότα, ούτε καν μαϊνάροντας το πανί και πιάνοντας τα κουπιά. Και η θάλασσα όμως έτρεχε ανταριασμένη προς την ίδια κατεύθυνση μ' εμάς, με κύματα ψηλά, μελανά, αφρισμένα.

«Στεριά!» φώναξε ο Περιμήδης. «Ευθεία μπροστά μας!»

«Τα Κύθηρα», είπε ο Ευρύλοχος, «τα έχω ξαναδεί. Ο άνεμος μας σπρώχνει μακριά».

Και δυστυχώς έτσι ήταν. Καμία δύναμη δε θα μπορούσε να αντισταθεί στη δύναμη του ανέμου και των κυμάτων. Επί εννιά μέρες κι εννιά νύχτες ταξιδέψαμε μες στην καταιγίδα, χωρίς να σταματήσουμε ποτέ. Οι σύντροφοι δεν μπορούσαν να ψαρέψουν όπως εδώ και μέρες συνήθιζαν να κάνουν, σέρνοντας πίσω μας τα δίχτυα ή ρίχνοντας στο νερό πετονιές με φουσκωμένους σπόρους κριθαριού για δόλωμα. Τα τρόφιμα κόντευαν να τελειώσουν. Η λύπη και η οργή μου κατέτρωγαν την καρδιά.

Τη δέκατη μέρα, ο αέρας έπεσε ξαφνικά και η θάλασσα γαλίνευσε. Κηλίδες φωτός γλιστρούσαν γύρω από τα πλοία, μαύρες φιγούρες έπεφταν σαν στάλες μέσα στο βαθύ γαλάζιο.

Έδωσα το σήμα για συγκέντρωση και τα πλοία πλησίασαν το ένα στο άλλο, έτσι ώστε να ακούγεται η φωνή μου.

«Έχετε απώλειες;» φώναξα.

«Όχι, άναξ!» απάντησε ο κυβερνήτης του δεύτερου πλοίου.

«Όχι, άναξ!» απάντησαν οι κυβερνήτες των άλλων πέντε, ο ένας μετά τον άλλο.

«Ούτε εμείς!» είπα. «Είμαστε όλοι εδώ, κι αυτό είναι καλό ύστερα από τέτοια καταιγίδα. Ας πιάσουμε τώρα τα κουπιά κι ας συνεχίσουμε. Η στεριά είναι σίγουρα κοντά: υπάρχουν πουλιά στον ουρανό και στον αέρα μπορείτε να μυρίσετε το άρωμά της». Μια μουσχοβολιά από αρωματικά φυτά που δεν τα γνώριζα. Μόνο που δεν μπορούσαμε να δούμε τίποτα: ένα πυκνό πέπλο ομίχλης είχε πέσει μπροστά μας. Έκανα σήμα στον τιμονιέρη να κατευθυνθεί προς το σύννεφο που σκέπαζε τη θάλασσα. Οι άλλοι μας ακολούθησαν.

Ποτέ μέχρι εκείνη τη στιγμή, κι ούτε ποτέ ξανά στο μέλλον, δεν είχα νιώσει όπως τότε. *Μόνος, φοβισμένος, παγωμένος, με την καρδιά άδεια, λες και το σώμα μου είχε στραγγίξει από το αίμα και από κάθε άλλο ζωτικό χυμό.* Έτσι πρέπει να αισθάνεται όποιος πέφτει στο χώμα τρυπημένος από ένα δόρυ, από τη μυτερή αιχμή ενός βέλους, καθώς η ζωή τον εγκαταλείπει κυλώντας από την πληγή. Πόσους δεν είχα δει έτσι! Φώναξα τους συντρόφους μου: «Ευρύλοχε! Άντιφε!» Μου φαινόταν σαν όνειρο, από κείνα που σε γεμίζουν αγωνία. Το ξέρεις πως πρόκειται για εικόνες ψεύτικες, άυλες, κι όμως η θλίψη που σου προκαλούν μπορεί να σε σκοτώσει. Γιατί δεν έβλεπα κανένα; Ήμουν άραγε μόνος πάνω στο πλοίο μου; Ποιος το έσπρωχνε με τα κουπιά; Έβλεπα την πλώρη να γλιστράει σκίζοντας τα νερά, που άνοιγαν δεξιά κι αριστερά χωρίς τον παραμικρό ήχο. Έβλεπα τον εαυτό μου να τρέχει προς-πίσω

ανάμεσα στους πάγκους, κι όμως ήξερα καλά πως στεκόμουν ακίνητος στην πλώρη, προσπαθώντας να διακρίνω κάτι μέσα σ' εκείνη την αδιαπέραστη ομίχλη. Τι ήταν ο δίσκος από γλόμφος που έπλεε μέσα στην καταχνιά; Το φεγγάρι; Ο ήλιος; Κρωξίματα. Πουλιά διασκορπισμένα, τρομοκρατημένα. Πλαταγίσματα. Τι, ποιος έπεφτε στο ακίνητο νερό; Αυτό ήταν το πέρασμα; Ήμουν μόνος; Πού ήταν τα άλλα πλοία; Ελπήνορα! Αντίλοχε! Ευρυβάτη! Πού είστε; Απαντήστε μου, σας μιλάει ο βασιλιάς σας! Είδα κάποιον να περνάει... μια σκιά, γλιστρούσε, περπατούσε. Ποιος είσαι; Δε γύρισε. Στράφηκα εγώ. Χάθηκε. Αθηνά, πού είσαι, πού είσαι; Κρύβεσαι. Δε θέλεις να φανερωθείς;

Πόσος χρόνος πέρασε; Δε θυμάμαι. Ώρες, μέρες... Αναδεύσεις, νερά που μουρμούριζαν. Ξαφνικά, ένας πόνος στην καρδιά, σαν μαχαίριά. Φώναξα τόσο δυνατά, ώστε ένιωσα τον λαιμό μου να ματώνει... ήμουν έξω!

Μπροστά μου στεριά, πίσω μου η θάλασσα και ο τοίχος από ομίχλη, πηχτή, άχνιζε. Επιτέλους, τα κύματα, το αντιμάμαλο, το άρωμα της γης, γλώσσες θάλασσας απλώνονταν στην άμμο, που σπινθήριζε χρυσαφιά. Τώρα έβλεπα τους συντρόφους μου να τραβάνε κουπί, να κατεβάζουν τα πανιά. Δεν είχαν ακούσει την κραυγή μου; Δεν έβλεπαν πως είχε ματώσει το στόμα μου; Ξεπλύθηκα με θαλασσινό νερό. Μου έκαψε τις σιαγόνες.

«Πιάστε με την πρύμνη!» διέταξα. «Μπήξτε τους πασσάλους στη γη, ρίξτε την άγκυρα της πλώρης! Αντίλοχε, εδώ!» Έτρεξε προς το μέρος μου: «Αναξ, κοίτα!»

Από την ομίχλη στο βάθος, σαν να ξεπροβάλε από τον Άδη, βγήκε ένα πλοίο, μισό στο φως και μισό αόρατο. Οι άνδρες έμοιαζαν με φαντάσματα.

Κι άλλο ένα, πιο ανατολικά. Μας είδαν και μας πλησίασαν. Μετά τίποτα. Περιμέναμε ελπίζοντας για ώρες.

«Πού είναι τα υπόλοιπα πλοία;» ρώτησα τον Ευρύλοχο.

Με κοίταξε σαν χαμένος.

«Πού είναι; Ήταν γύρω μας, μαζευτήκαμε όλοι, τους μίλησα. Με ακούσατε;»

«Σε ακούσαμε, βασιλιά».

«Και πώς χάσαμε τέσσερα πλοία με όλους τους άνδρες;»

Κούνησε το κεφάλι του. «Το ξέρεις καλά, ήμασταν μες στην ομίχλη».

Αποβιβαστήκαμε. Ποια γη να ήταν αυτή; Ποιοι να την κατοικούσαν; Τι γλώσσα να μιλούσαν; Υπήρχαν ψηλά φυτά διάσπαρτα σε μεγάλη έκταση και κηλίδες άμμου εδώ κι εκεί. Πανύψηλοι φοίνικες με τις κορφές τους να κουνιούνται στο πρωινό αεράκι. Πιο πέρα μια συστάδα από αρμυρίκια. Και πλάσματα που όμοιά τους δεν είχα ξαναδεί. Έμοιαζαν με μικρόσωμα τριχωτά ανθρωπάκια με ουρά. Μάτια που έλαμπαν, διαπεραστικά, ανησυχητικά. Έσκουζαν, φώναζαν, πηδούσαν από κλαδί σε κλαδί.

«Πίθηκοι», είπε ο Ευρύλοχος, «από τα ζώα αυτά που μας μοιάζουν περισσότερο. Ενοχλητικά, πονηρά, ξεδιάντροπα, πρόστυχα. Ταξίδεψα κάποτε μέχρι την Κρήτη για να αγοράσω τερεβινθέλαιο κι ένας γέρος ζητιάνος είχε έναν».

«Στείλε μερικούς άνδρες να βρουν νερό και τροφή. Ορισμένους δυτικά και άλλους ανατολικά. Θα γυρίσουν πίσω αμέσως μόλις βρουν ό,τι θέλουμε. Οι άλλοι ας ρίξουν τα δίχτυα κι ας προσπαθήσουν να ψαρέψουν. Στο μεταξύ, ανάψτε φωτιά. Όλοι με τα όπλα στο χέρι».

Έφυγαν, κι εγώ έμεινα κοντά στο πλοίο. Κοίταξα τριγύρω και τίποτα δε μου φαινόταν οικείο: ο αέρας ήταν διαφορετικός από αυτόν που ήξερα, το φως φαινόταν σαν να ερχόταν από έναν άλλο ήλιο, ο χρόνος μερικές στιγμές συμπιεζόταν, ήταν αποπνικτικός και στη συνέχεια έμοιαζε να αιωρείται, να διαστέλλεται στο άπειρο. Η σκέψη των πλοίων και των συντρόφων που χάθηκαν ήταν αφόρητη.

Μια φωνή μ' έβγαλε από τις σκέψεις μου και είδα τον

Ελπήνορα να κάνει νοήματα με τα χέρια από έναν αμμόλοφο στο βάθος της απέραντης παραλίας, στα δυτικά. Έτρεξα προς το μέρος του.

«Κοίτα, άναξ» είπε όταν πλησίασα. Και γυρίσαμε το κεφάλι. Στο βάθος, σε μία απόσταση περίπου χιλίων βημάτων, βρίσκονταν τα υπόλοιπα πλοία μας, βγαλμένα στη στεριά και τα τέσσερα.

«Ακολουθήστε με», διέταξα, «όμως πρώτα ζωστείτε τα όπλα σας». Ο Ελπήνορας και η ομάδα του άρχισαν να βαδίζουν δίπλα μου. Πάντως, έστειλα πίσω κάποιον να ειδοποιήσει τους συντρόφους να μη φύγουν από εκεί όπου βρίσκονταν και να μας περιμένουν να γυρίσουμε.

Όταν φτάσαμε στα πλοία, δε βρήκαμε κανέναν. Τα ψάξαμε ένα προς ένα, χωρίς να ανακαλύψουμε κανένα ίχνος βίας ή ένοπλης σύγκρουσης. Τα κουπιά ήταν στους σκαρμούς, τα πανιά μαζεμένα, τα πηδάλια δεμένα στα παραπέτα. Στα κιβώτια της πλώρης τα λάφυρα της Τροίας ήταν ανέγγιχτα. Και ακουγόταν μόνο η θάλασσα που χτυπούσε ασταμάτητα κάτω από τις καρίνες και ο αέρας που περνούσε μέσα από τα ξάρτια. Όλα τα άλλα ήταν σιωπηλά.

«Μα πού είναι; Σίγουρα δεν έφυγαν για κυνήγι, ούτε για να βρουν νερό. Θα αφήναν κάποιον να φυλάει σκοπός. Δεν έπεσαν στη θάλασσα, γιατί τα πλοία είναι στη σειρά και γερά στερεωμένα με την άγκυρα στην πλώρη».

Είδα τον πανικό στα μάτια των ανδρών. Μπορούσαν να αντιμετωπίσουν οποιοδήποτε κίνδυνο, όμως το άγνωστο και κυρίως το ανεξήγητο τους γέμιζε με τρόμο. Να τους είχαν απαγάγει; Άρπυιες, δαιμόνια στην καταχνιά, μες στην πηχτή ομίχλη;

«Ακούστε με», είπα, «δε συνέβη τίποτα απ' όσα σκέφτεστε. Εδώ ο βυθός είναι βραχώδης, όμως λίγο πιο πέρα, προς το εσωτερικό, υπάρχει χορτάρι, θα ανακαλύψουμε τα ίχνη τους και θα τα ακολουθήσουμε μέχρι να τους βρούμε. Έχε-

τε έτοιμα τα όπλα σας, δεν ξέρουμε τι μέρος είναι αυτό, ούτε ποιος το κατοικεί». Ενώ ακόμα μιλούσα, γύρισε ο άνδρας τον οποίο είχα στείλει στα πλοία μου για να ειδοποιήσει τους άλλους. Του είπα ότι θα ξεκινούσαμε σε λίγο και τον διέταξα να πει στους συντρόφους να βγουν στη θάλασσα και να δέσουν τα πλοία τους σ' εκείνο το σημείο της παραλίας όπου βρισκόνταν και τα άδεια. Έτσι, δε θα αναγκάζονταν να χωριστούν για να τα φυλάξουν. Ο άνδρας, ένας Ζακυνθινός που είχε πάντα πολεμήσει με ανδρεία κάτω από τα τείχη της Τροίας, απάντησε: «Θα κάνω ό,τι μου λες, άναξ, αν όμως υπάρχει κάποιος άλλος που θα μπορούσε να εκτελέσει τις διαταγές σου, θα προτιμούσα να έρθω μαζί σου».

«Όχι», απάντησα, «όμως εκτιμώ το θάρρος και την πίστη σου. Θα βρεθείς στο πλευρό μου μιαν άλλη φορά, φύγε τώρα και κάνε ό,τι σου είπα».

Χωριστήκαμε κι εμείς πήραμε τον δρόμο προς το εσωτερικό. Στα αριστερά μας υψωνόταν ένας λόφος πάνω στον οποίο δέσποζε ένα υψίπεδο, ενώ στην πλαγιά του κυλούσε ένα ρυάκι με γάργαρο νερό που πότιζε ένα καταπράσινο λιβάδι, όπου έβοσκαν γαλήνια άλλα ζώα με μυτερά στριφτά κέρατα και μαύρες ρίγες στην πλάτη. Στο βάθος, έβλεπα να κινούνται άλλα πλάσματα, γιγάντια, τρομακτικά λόγω του τεράστιου όγκου τους.

Δεν είχα ξαναδεί ποτέ μου όμοιά τους, ούτε επρόκειτο να ξαναδώ στην υπόλοιπη ζωή μου. Ένιωθα πως είχα περάσει ένα αόρατο κατώφλι, πως είχα μπει σε έναν κόσμο μυστικό και κρυφό, όπου όλα ήταν διαφορετικά, όπου τα πάντα μπορούσαν να συμβούν. Μολονότι η καρδιά μου ήταν βαριά στη σκέψη των εξαφανισμένων συντρόφων και της χαμένης επιτροφής στην πατρίδα, τα μάτια μου είχαν γεμίσει θαυμασμό και κατάπληξη στη θέα τέτοιων θαυμαστών πλασμάτων και καταλάβαινα πόσο ο κόσμος ήταν μεγάλος και υπέροχος, αισθανόμουν πως η περιπέτειά μου και αυτή των συντρόφων μου δε θα ήταν κατώτερη από εκείνη του βασιλιά

Λαέρτη, του πατέρα μου, και των συντρόφων του όταν ταξίδεψαν με την Αργώ.

Περπατήσαμε όλη τη μέρα ακολουθώντας τα ίχνη: από σανδάλια των συντρόφων μας, κι άλλα ίχνη από πόδια γυμνά.

«Τους έπιασαν αιχμαλώτους άγριοι», είπε ο Άντιφος.

Μου ήταν δύσκολο να το πιστέψω. Αν αυτοί που περπατούσαν μαζί τους δε φορούσαν τίποτα στα πόδια τους, ίσως ήταν άνθρωποι που ζούσαν απ' ό,τι τους έδινε η φύση και δεν ήξεραν πώς να καλλιεργήσουν τη γη και να λιώσουν τα μέταλλα. Πώς μπορούσαν να κρατούν αιχμαλώτους άνδρες συνηθισμένους να πολεμούν με μπρούντζινες πανοπλίες, με δόρατα και σπαθιά; Επιπλέον, οι δικοί μας ήταν πολλοί. Από τα ίχνη, περισσότεροι από τους άλλους.

«Δεν υπάρχει παρά μόνο μία εξήγηση», απάντησα, «τους ακολούθησαν με τη θέλησή τους. Κοιτάξτε: τα ίχνη από τα σανδάλια είναι παντού, ανακατεύονται με τα άλλα. Αν ήταν αιχμάλωτοι, θα έμεναν στο κέντρο και στα πλάγια θα βλέπαμε τα ίχνη εκείνων που τους έχουν πιάσει, θα ήταν μάλιστα πολύ περισσότερα».

«Και εγκατέλειψαν τα πλοία με όλα τα υπάρχοντά τους; Πώς είναι δυνατόν; Τα λάφυρα που θα έπρεπε να δικαιολογήσουν δέκα χρόνια πολέμου και τον χαμό πάνω από διακοσίων συντρόφων μας; Δεν μπορώ να το πιστέψω», απάντησε ο Άντιφος. «Τι λόγο θα μπορούσαν να έχουν για να το κάνουν;»

«Ένα λόγο για τον οποίο αξίζει τον κόπο να εγκαταλείψει κανείς τα πάντα: τα πλοία, τους θησαυρούς, τα όπλα. Και ίσως...»

«Τι;»

Δεν κατάφερα να απαντήσω, η απάντηση θα ήταν πολύ πικρή. Συνεχίσαμε σιωπηλοί, επιφυλακτικοί. Κατά τα μισά του απογεύματος, βρήκαμε τα υπολείμματα μιας φωτιάς, καμιά δεκαριά εστίες σβησμένες πια, με τα απομεινάρια ενός γεύματος για πολλούς άνδρες: κόκαλα ζώων, τσούφλια τεράστιων

αυγών. Ο Ευρύλοχος πήρε ένα και το στριφογύρισε στα χέρια του. «Οι Φοίνικες τα ζωγραφίζουν και τα πουλάνε στα νησιά και... κοιτάζτε εκεί κάτω, εκείνα τα γιγάντια πουλιά τα γεννούν. Οι Κρητικοί τα αποκαλούν πουλιά-καμήλες». Γυρίσαμε και είδαμε καμιά δεκαριά θηλυκά σε χρώμα άσπρο και καφέ δίπλα σ' ένα μεγάλο αρσενικό με υπέροχο μαύρο φτέρωμα. Σ' εκείνη τη θαυμαστή γη ο χρόνος είχε σταματήσει στην Εποχή του Χρυσού, ατέλειωτα κοπάδια έβουσκαν μακριά, χιλιάδες κεφάλια. Δεν ανήκαν σε κανέναν και επομένως ανήκαν σε όλους. Επίσης, στα δέντρα υπήρχαν καρποί κάθε είδους. Στον ορίζοντα σύννεφα καταγίδας και κεραυνοί περνούσαν από τον ουρανό στη γη, στήλες νερού κατέβαιναν για να την ξεδιψάσουν. Ένας τόπος απέραντος... Πόσο μικρός ήταν ο κόσμος μας σε σύγκριση με αυτόν! Η δύση έβαφε όλο τον ορίζοντα από τη μία άκρη στην άλλη, ο ήλιος ήταν μια τεράστια σφαίρα, πολύ πιο μεγάλος από τον δικό μας, πολύ πιο κόκκινος. Συνεχίσαμε κι άλλο, μέχρι αργά τη νύχτα, όταν αναγκαστήκαμε πια να σταματήσουμε για να ξεκουραστούμε. Έβαλα τέσσερις άνδρες σκοπούς και στα μισά της νύχτας τούς άλλαξα. Μεσ στο σκοτάδι ακούσαμε κάμποσες φορές να αντηχεί ο βρυχηθμός του λιονταριού, κρωξίματα άγνωστων πουλιών· μυστηριώδεις θόρυβοι, πότε κοντινοί και πότε μακρινοί.

Κανένα εμπόδιο δε σταμάτησε την αυγή: ούτε βουνά ούτε βράχια. Το φως υψωνόταν σαν μια δυνατή ανάσα, αδιάλειπτη, διάχυτη. Αυτή η απέραντη χώρα ξυπνούσε: σμήνη από χιλιάδες πουλιά πετούσαν προς τον ήλιο που γεννιόταν, ο καλπασμός αμέτρητων κοπαδιών έκανε τη γη να τρέμει. Ακόμα και οι θεοί μας μου φάνηκαν μικροί, μακρινοί.

Και πάλι ίχνη, και πάλι μια μακριά, ατέλειωτη πορεία. Στη συνέχεια το περίγραμμα ενός χαμηλού, κυματιστού λόφου. Ανεβήκαμε στην κορυφή κι εκεί συνειδητοποιήσαμε πως είχαμε φτάσει.

Μπροστά μας απλωνόταν μια πράσινη κοιλάδα γύρω από μια μικρή λίμνη που την περιέβαλλαν χιλιάδες φοίνικες. Στις άκρες της υπήρχαν απέραντοι καλλιεργημένοι κάμπου και χωράφια γεμάτα λουλούδια κόκκινα και σαρκώδη σαν φρούτα. Στο βάθος διακρίνονταν αμμόλοφοι που έμοιαζαν φτιαγμένοι από χρυσόσκονη. Υπήρχαν δεκάδες καλύβες με σκεπή από δεμάτια ξεραμένα χόρτα. Άλλα φυτά, πλεγμένα σαν σκοινιά, ήταν τυλιγμένα σε στοίβες στις άκρες του κάμπου. Τα παιδιά κολυμπούσαν στη λίμνη, υπέροχες γυναίκες με ψηλές λαγόνες, σκούρα επιδερμίδα και λεπτά πόδια περνούσαν από μπροστά μας τελείως γυμνές.

Οι άνδρες ήταν σχεδόν όλοι μαζεμένοι σ' ένα πλάτωμα στην άκρη του χωριού, γύρω από ένα μεγάλο ογκόλιθο από κόκκινη πέτρα. Έπαιζαν τα όργανά τους, αυλούς και τύμπανα, και τραγουδούσαν.

Και οι σύντροφοί μας όμως.

«Τι κάνουμε;» ρώτησε ο Ευρύλοχος, που βρισκόταν συνεχώς στο πλευρό μου. «Εγώ λέω να επιτεθούμε. Είμαστε λίγο λιγότεροι από αυτούς, αλλά είμαστε καλά οπλισμένοι, ενώ αυτοί είναι άοπλοι ή, αν έχουν όπλα, τα έχουν στα σπίτια τους. Ας ελευθερώσουμε τους δικούς μας κι ας γυρίσουμε πίσω στα πλοία».

«Όχι. Δε χρειαζόμαστε όπλα», απάντησα. «Κρατήστε τις ασπίδες κρεμασμένες στην πλάτη όπως τώρα, τα σπαθιά στις θήκες τους και τα δόρατα με την αιχμή προς τα κάτω. Το πιο δύσκολο θα είναι να πείσουμε ή να αναγκάσουμε τους συντρόφους μας να μας ακολουθήσουν».

Ο Ευρύλοχος κατάλαβε και αρχίσαμε να κατηφορίζουμε. Μας είδαν σχεδόν αμέσως, γιατί ήμασταν πολλοί, ένας μικρός στρατός, κανένας όμως δεν έδειξε σημάδια φόβου. Απλώς σταμάτησαν να τραγουδούν. Από τη μεριά μας δε δείξαμε με κανένα τρόπο πως σκοπεύαμε να χρησιμοποιήσουμε βία.

Χαμογέλασα και υποκλίθηκα προς το μέρος τους, κάνο-

ντας μια στροφή γύρω από τον εαυτό μου, μια και δεν υπήρχε κανένας που να μοιάζει με αρχηγό. Κατόπιν χαιρέτησα τους άνδρες μου. «Γεια σας».

«Γεια σου, Οδυσσέα», απάντησαν. Με είχαν αποκαλέσει με το όνομά μου, σαν να ήμουν ένας από αυτούς.

«Βρήκαμε τα πλοία σας άδεια κι εγκαταλελειμμένα, σκεφτήκαμε πως σας είχαν πάρει με τη βία και ήρθαμε να σας βρούμε, βλέπω όμως πως δεν είναι αλήθεια».

«Πράγματι», απάντησε ένας από αυτούς, «δε μας πήραν με τη βία. Μας έπεισαν».

«Δε μου φαίνεται να μιλάνε τη γλώσσα μας».

«Πάντως, συνεννοηθήκαμε», είπε κάποιος άλλος.

«Πώς;»

Πήρε από κάποιο καλάθι ένα από κείνα τα κόκκινα λουλούδια. «Δοκίμασέ το και θα καταλάβεις».

Κούνησα το κεφάλι μου. «Χαίρομαι που δεν πάθατε κάτι κακό. Ας γυρίσουμε τώρα στα πλοία μας κι ας πάρουμε τον δρόμο για την πατρίδα».

«Μα κοίταξες γύρω σου, βασιλιά της Ιθάκης; Είδες τα λιβάδια, τα ζώα και τα πουλιά, το δειλινό και την αυγή; Είδες πως δεν υπάρχουν όπλα; Και ξέρεις γιατί; Επειδή δεν υπάρχει τίποτα για κλέψιμο, τίποτα για λεηλασία. Η τροφή είναι άφθονη και έχει για όλους, οι γυναίκες είναι υπέροχες και επιδέξιες στα ερωτικά παιχνίδια, τα παιδιά ανήκουν σε όλους, κολυμπούν και παίζουν στη λίμνη, τρέχουν ευτυχισμένα στα λιβάδια. Οι άνδρες τραγουδούν, χορεύουν και τα βράδια λένε ιστορίες. Ιστορίες που με τον καιρό θα μάθουμε να τις καταλαβαίνουμε... Αλλά κι από χρόνο εδώ έχει άφθονο, είδες; Εδώ όλοι έχουν χρόνο. Δεν υπάρχει ούτε το πολύ αργά ούτε το πολύ νωρίς. Μπορείς να κοιμηθείς την ημέρα και να μείνεις ξύπνιος τη νύχτα με αυτές τις υπέροχες ερωμένες που έχουν επιδερμίδα στο χρώμα του στιλβωμένου χαλκού».

«Και οι γυναίκες σας; Οι αρραβωνιαστικίες σας που σας

περίμεναν τόσα χρόνια, τα παιδιά σας που τα αφήσατε βρέφη; Αυτούς δεν τους σκέφτεστε;»

«Γι' αυτούς είμαστε πεθαμένοι, Οδυσσέα, πεθαμένοι, καταλαβαίνεις; Οι αρραβωνιαστικιές μας θα έχουν βρει άνδρα, τα παιδιά μας δε μας έχουν γνωρίσει και γι' αυτά είναι σαν να μην υπήρξαμε ποτέ. Επί δέκα χρόνια πολεμούσαμε σχεδόν κάθε μέρα, σκοτώναμε, πληγώναμε, σφάζαμε, λουσιμένοι στο αίμα, με κραυγές πόνου ν' αντηχούν στ' αυτιά μας... Εσύ καταφέρνεις να κοιμηθείς τη νύχτα, γενναίε και πολυμήχανε Οδυσσέα; Εγώ όχι, δεν μπορούσα, με περιτριγυρίζαν φαντάσματα, πνεύματα που σύρλιαζαν και μου δάγκωναν την καρδιά». Μου έδωσε και πάλι το λουλούδι του. «Μ' αυτό τα ξεχνάς όλα, καταλαβαίνεις; Όλα».

«Ακόμα και τη γη μας; Τα αρώματά της, τα δάση και τη θάλασσά της;»

«Ακόμα κι αυτήν. Στ' αλήθεια πιστεύεις πως μετά τα όσα έζησες μ' ετούτο τον τρόπο και για τόσο καιρό, θα μπορέσουμε να γυρίσουμε στην πατρίδα μας και να τα βρούμε όλα ίδια κι απαράλλαχτα; Να επιστρέψουμε σε τι; Στις γυναίκες μας που θα μας έχουν ξεχάσει και θα έχουν ακολουθήσει κάποιον άλλο; Στους γονείς μας που θα έχουν γεράσει πρόωρα από την αναμονή; Στα παιδιά μας που δε θα μας αναγνωρίσουν; Και μετά ο εφιάλτης, το αίμα, η σφαγή, που επιστρέφουν κάθε βράδυ... Η γη μας είναι εδώ, εδώ όπου βρήκαμε τη γαλήνη και τη λήθη. Τη λήθη, βασιλιά της Ιθάκης, καταλαβαίνεις; Τη λήθη...»

«Κάψτε τα πλοία», είπε ένας άλλος, «κι ελάτε κι εσείς εδώ. Θα είμαστε καλά μαζί και μαζί θα ξεχάσουμε».

Τραβήχτηκα παράμερα με τους άνδρες μου. «Βρίσκονται υπό την επήρεια κάποιου δυνατού φαρμάκου», είπα. «Διαφορετικά, πώς θα μπορούσαν να ξεχάσουν το σπίτι τους, τους γονείς, τα παιδιά και τις γυναίκες τους; Πρέπει να τους πάρουμε πίσω πάση θυσία, και μάλιστα γρήγορα. Οι άλλοι στα πλοία θα ανησυχούν για μας».

«Δε θα είναι εύκολο», απάντησε ο Άντιφος. «Είναι πολλοί και φαίνονται αποφασισμένοι να μείνουν εδώ».

«Είδα πως υπάρχουν πολλές κουλούρες από αυτά τα ξεραμένα χόρτα τους. Θα τα χρησιμοποιήσουμε σαν σκοινιά για να τους δέσουμε τον ένα πίσω από τον άλλο και να τους οδηγήσουμε πίσω. Μόλις εξασθενίσει η επίρεια του φαρμάκου που περιέχουν αυτά τα καταραμένα λουλούδια, θα ξαναβρούν τον εαυτό τους, θα το δείτε».

Περιμέναμε να νυχτώσει και να πάνε όλοι για ύπνο. Οι σύντροφοί μας δεν είχαν σταθερή κατοικία, ξάπλωναν πάνω σε ψάθες δίπλα στη φωτιά κι αυτό έκανε τη δουλειά μας ακόμα πιο εύκολη.

«Ας περιμένουμε κι άλλο», είπα, «έφαγαν πολλά από αυτά τα λουλούδια, ας τα αφήσουμε να δράσουν και να τους κάνουν να κοιμηθούν βαθιά».

Όταν όλοι μου φάνηκαν κοιμισμένοι και η αναπνοή τους είχε πια βαρύνει, έκανα νόημα στους δικούς μου και αρχίσαμε, ανάλαφρα και σιωπηλά σαν σκιές, να τους δένουμε: τα χέρια πίσω στην πλάτη και στον λαιμό και τον ένα με τον άλλο. Κάποιος από αυτούς ξύπνησε και είπε: «Τι κάνετε; Όχι! Όχι! Δε θέλουμε να φύγουμε από εδώ, αφήστε μας να μείνουμε! Ξυπνήστε! Ξυπνήστε! Μας παίρνουν!» Όμως τους είχαμε δέσει όλους και αρχίσαμε να τους σέρνουμε έξω από το χωριό. Είχαμε κάνει περίφημη δουλειά, παρ' όλα αυτά όμως παρέταξα είκοσι οπλισμένους πολεμιστές δεξιά κι άλλους είκοσι αριστερά από τη φάλαγγα. Τους τραβούσαμε από μπροστά, κι από πίσω προσέχαμε μην προσπαθήσει κανένας να φύγει.

Ενώ αρχίσαμε να ανηφορίζουμε στον λόφο, είδαμε τους μελαχρινούς κατοίκους εκείνης της χώρας να βγαίνουν από τις καλύβες τους και να παρατηρούν ακίνητοι όσα συνέβαιναν. Το φεγγάρι άπλωνε το φως του και ήμασταν όλοι ορατοί, εμείς σ' εκείνους κι εκείνοι σ' εμάς. Δε μας πλησίασαν. Τα μπρούντζινα όπλα μας έλαμπαν μέσα στο φως του φεγ-

γαριού. Δεν έκαναν καμία κίνηση, άρχισαν όμως να τραγουδούν. Ένα μακρόσυρτο, λυπημένο τραγούδι σε διαφορετικούς τόνους: των γυναικών πιο λεπτό και καθαίο, των ανδρών πιο βαθύ και έντονο. *Δε θα το ξεχάσω σε όλη την υπόλοιπη ζωή μου.* Ίσως μ' αυτό τον τρόπο χαιρετούσαν τους άνδρες στους οποίους είχαν προσφέρει φιλοξενία σε έναν κόσμο μαγικό και υπέροχο, σε έναν τόπο χωρίς όρια και δίχως χρόνο. Έβλεπαν να τους σέβνουμε σαν ζώα πιασμένα με θηλιά και έκλαιγαν για λογαριασμό τους. Το τραγούδι έγινε πιο οξύ, πιο διαπεραστικό, σχεδόν ένας θρήνος για ανθρώπους που βάδιζαν προς τον θάνατο. Έτσι ένιωθα κι εγώ, το ίδιο και οι σύντροφοι που βάδιζαν σιωπηλά, με το δόρυ σφιχτά στο χέρι και την ασπίδα περασμένη στο μπράτσο. Οι άλλοι, αυτοί που ακολουθούσαν δεμένοι από τους καρπούς και τον λαϊμό, έμοιαζαν να καταλαβαίνουν το νόημα εκείνων των φωνών, κι όταν κάποιος από αυτούς σήκωσε το πρόσωπό του στο πέρασμά μου, το είδα μουσκεμένο από το κλάμα.

Περπατήσαμε όλη τη νύχτα χωρίς να σταματήσουμε στιγμή, κι όλη την επόμενη μέρα, με λίγες στάσεις για να ανακτήσουμε τις δυνάμεις μας και να πιούμε νερό. Δεν ανταλλάξαμε λέξη με τους συντρόφους μας που ήταν γερά δεμένοι, ούτε κι εκείνοι μας απηύθυναν τον λόγο, μπορούσα όμως να δω πως ξανάρχιζαν να βλέπουν κατάματα την πραγματικότητα και ότι αναπολούσαν με πίκρα το όνειρο και τη λήθη.

Χρειάστηκαν δέκα ολόκληρα χρόνια γεμάτα βία και αίμα, άγριους έρωτες, πάθη και μίση για να νικήσουν οι Έλληνες τους Τρώες. Τώρα ο Οδυσσέας πρέπει να επιστρέψει με τους άντρες του στην Ιθάκη, όπου τον περιμένουν η πιστή γυναίκα του και ο γιος του, τον οποίο είχε αφήσει μωρό. Αλλά ο γυρισμός είναι μια νέα περιπέτεια. Ο Οδυσσέας έχει να αντιμετωπίσει τις σκοτεινές δυνάμεις της φύσης, τις ανεξικνιάστες βουλές των θεών και ύπουλους εχθρούς, όπως τον κύκλωπα Πολύφημο, τους Λωτοφάγους, τη μάγισσα Κίρκη, τις Σειρήνες με το θανάσιμο τραγούδι τους... Ο πολυμήχανος άντρας, ο τολμηρός Κανένας, θα φτάσει στα πέρατα του κόσμου, ακόμη και στον Άδη, για να καταλήξει σε ένα μυστηριώδες νησί, όπου μια γοητευτική θεά θα τον κρατήσει στη γλυκιά αγκαλιά της για πολλά χρόνια. Τελικά, με την καρδιά γεμάτη πόνο για τους χαμένους συντρόφους, θα καταφέρει να φτάσει στην Ιθάκη, για να γευτεί την αγαλλίαση αλλά και την εκδίκηση...

Μετά τον ΟΡΚΟ, όπου ο Μανφρέντι αφηγείται με τρόπο μαγικό τη ζωή του Οδυσσέα από τη γέννησή του μέχρι το τέλος του Τρωικού Πολέμου, στον ΓΥΡΙΣΜΟ ξεδιπλώνει ως το τέρμα του το πιο συναρπαστικό ταξίδι όλων των εποχών.

Διαβάστε, επίσης,
το πρώτο μέρος
της διλογίας!

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ

www.psichogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 13106

Ε Σ Ε Ι Σ Κ Ι Ε Μ Ε Ι Σ Π Α Ν Τ Α Σ ' Ε Π Α Φ Η